

- לפני עור באיסור דרבנן
- בגדרי איסור לפני עור
- שער הציון

עומקא דפרשה

- ערש"ק ז' אייר תשס"ט
- בענין 'הלעיטהו לרשע וימות'
- לפני עור בעכו"ם

פר' אחרי קדושים - בענין לפני עור

לפני עור בעכו"ם

הרב יואל טויב

במסכת ע"ז דף טו ע"ב הגמ' מסיקה דאיסור למכור בהמה לישראל החשוד למכורה לעכו"ם והק' תוס' שם בד"ה לעובד מ"ש מהא דאמרין דלפני דלפני לא מקפדין [והוא בדף י"ד ע"א דמותר למכור לעכו"ם לבונה זכה בחבילה דאינה פחותה מג' דהקונה לע"ז א"צ כ"כ הרבה והק' דילמא אזיל ומזבין לאחרני ומקטיר לע"ז ותי' דלפני דלפני לא חיישינן] ותי' תוס' דהתם מיירי למכור לעכו"ם דהוא אינו מצווה על לפני"ע אם ימכור לחברו וכ"כ עור"ר ומב"ר דעכו"ם אינו מצווה בלפני"ע.

ובחגיגה י"ד אמרו דאיסור ללמד לעכו"ם תורה משום מגיד דבריו ליעקב והק' תוס' תיפוק ליה משום דעובר בלפני עור דגוי הלומד תורה חייב מיתה ותי' דמיירי שיש עכו"ם אחר שילמדנהו אם הוא לא ילמדנו וא"כ הוי כחד עברי דנהרי דאינו עובר בלפני"ע והק' מל"מ פ"ד ממלוה ולוה הק' למה כתב תוס' דיש עכו"ם אחר שילמדנהו אפי' יש ישראל אחר שילמדנהו הו"ל חד עברי דנהרי ותי' דאם שני האפשרויות יעברו בלפני"ע אי"ז נקרא חד עברי דנהרי אלא דווקא ביש עכו"ם שאינו עובר חשיב חד עברי דנהרי ומבוא' נמי דאין עכו"ם אסור בלפני"ע.

אבל בגינת ורדים כלל מ"ג כתב הפרמ"ג להוכיח מרמב"ן עה"ת ובעלי התוס' עה"ת דאף עכו"ם אסור בלפני עור וצ"ע דברי הפרמ"ג דהא קי"ל דעכו"ם חייבים רק בז' מצוות בני נח וזו אינו מז' מצוות.

והישוב בלפני עור ע"פ המפורסם מהרב מפוניבז' דבלפני"ע יש ב' איסורים, אחד דלא גרע משאר נותן עיצה שאינה הוגנת בגשמיות וכ"ש ברוחניות והשני מצד דכל המכשיל חברו באיסור הרי"ז לפני"ע דשותף באיסורו והרי"ז מאבזריהו דכל איסור ואיסור ולפני"ע באיסור שבת הרי"ז מותר לכה"ת וכמש"כ הרע"א בשבת דף ג' לענין מסייע באיסור שבת ועפ"ז מיישב דברי האמונת שמואל התמוהים שאין חייבים בלפני"ע אלא במאי שהמכשיל מצווה בו לעצמו ותמיהו עליו כל האחרונים מ"ט ולהנ"ל מיושב דהוא מחלקי המצוות עצמם והפטר מן המצווה פטור מלפני"ע שבה. ולפני"ז מיושב שפיר דעכו"ם במה דמצווה זו מצווה אף בלפני"ע שבו דהוא חלק מחלקי המצווה שמצווה בה ולפני"ז אין עכו"ם חייב בלפני"ע גם לפרמ"ג אלא בז' מצוות שלו אבל ראיתי בספר שירת משה על לפני"ע לבן דודי הגר"מ טויב שליט"א סי' י"ח שהביא שם מדברי השד"ח מערכה ו' כלל כ"ו אות כ"ג דחבין בפרמ"ג דמחויב בלפני"ע בכל המצוות.

ומצאתי בגליוני הש"ס למהר"י ענגיל שהביא שם מספר חמדת שלמה ביאור אחר לדעת הפרמ"ג דמה דעכו"ם מצווה בלפני"ע משום דעיצה שאינה הוגנת בגשמיות מכלל הדינים שנצטוו בני נח וכ"ש עיצה שאינה הוגנת ברוחניות.

ולפני"ז לפמ"ש"כ באחיעזר ח"ג סי' ס"ה סק"ט דענין לפני"ע דעיצה שאינה הוגנת שייך דווקא שהנכשל אינו יודע שאז הוי לדידיה עיצה שאינה הוגנת אבל אם הנכשל עושה במזיד אי"ז שייך לעיצה שאינה הוגנת אלא ללפני"ע המיוחד של איסורים ולפני"ז עפ"ד החמדת שלמה שעכו"ם שמצווה בלפני"ע רק מדין עיצה שאינה הוגנת אי"ז הנכשל במזיד אין העכו"ם עובר בלפני"ע ולפני"ז אין ראייה מתוס' דלא כפרמ"ג דבחגיגה מיירי בעכו"ם שיועד שלומד תורה בהיא דע"ז יד. שמוכר לבונה לעובד ע"כ מיירי שיועד שעובד]

ולכא"ו מגוף דברי התוס' בע"ז שם מוכח כאחיעזר דתוס' הק' דשרי לפני דלפני ותי' דרק בעכו"ם שרי א"נ שכאן אינו לפני דלפני דאיסור דרבנן למכור לעכו"ם והרי"ז לפני דאיסור דרבנן ומבוא' לתי' ב' דאף בישראל שרי לפני דלפני וצ"ע הא איך שרי לפני דלפני הרי מכשיל חברו בלפני"ע ואם לפני"ע אינו איסור עצמי אלא השתתפות באיסור דנכשל מיושב דאינו מכשילו באיסור ולא שייך השתתפות בהשתתפות ויתכן דבזה פליגי תי' התוס' אם זהו איסור עצמי או השתתפות באיסור הנכשל ומ"מ צ"ע דאף דאי"ז איסור עצמי מ"מ תיפוק ליה דהוי עיצה שאינה הוגנת וע"כ לומר כמש"כ אחיעזר דעיצה שאינה הוגנת אינו שייך במזיד וכאן מיירי במזיד.

בענין 'הלעיטהו לרשע וימות'

הרב אליעזר דונט

בב"ק סט. "כרם רבעי היו מציינין אותו בקזוזות אדמה וכו' אמר רשב"ג בד"א בשביעית דהפקר נינהו, אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות, והצונעין מניחין את המעות וכו", ולפ"ר נראה דפלוגתת רבנן ורשב"ג היא בטעמא דהלעיטהו לרשע וימות אם שרי מה"ט או לא, ובגוף טעם זה, הרבה החות יאיר [סי' קמ"ב] לתמוה, וכי בגלל שרשע הוא אין חיוב להפרישו, ועוד, דאם רשע הוא אצל איסור גזל, שמא אינו רשע אצל ערלה ורבעי. ואדרבה ע"י שנודיענו שערלה היא, נפרישנו מן הגזל ע"י"ש שסיים ע"ז "ומי שיעלה ארוכה למחלתי בזה, רופא אומן יקרא" עכ"ל.

והנה, בירושלמי בדמאי [פ"ג ה"ב] מוכח דטעם זה מועיל גם ללפ"ע דשרי מה"ט, דתנן התם "הנותן לפונדקית, מעשר את שהוא נותן לה, ואת שהוא נוטל ממנה, מפני שחשודה לחלוף, א"ר יוסי אין אנו אחראין לרמאי, אינו מעשר אלא מה שהוא נוטל ממנה בלבד", ואמרין בירו' שם, דר' יוסי ורשב"ג אמרו דבר אחד, [ע"ש דמסיק דרשב"ג לא יודה לר' יוסי, דחבר שאני שאינו מוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן] והיינו דגם ר' יוסי טעמו דהלעיטהו לרשע וימות. והתם הרי נותן לפונדקית בידיים הפירות. ויש לאסור גם משום לפ"ע ולא רק משום חיוב הפרשה. ואפ"ה שרי ר' יוסי מטעם דאין אנו אחראין לרמאי.

ועל כורחינו מבואר מזה, דכיון שהנכשל לוקח המכשול שלא כדיו, אין ההכשלה מתיחסת לנותן, והנכשל הוא דאכשיל אנפשיה, דכיון שאסור לו ליטול הפירות וכן הפונדקים אסורה להחליף וליקח את שאינו שלה, אין הנתינה לה נחשבת כהעמדת אפשרות להכשל, ורק היא בפשיעתה לקחה המכשול ואכשלה אנפשה.

מעתה אפ"ל ביישוב קו החות יאיר, דבאמת טעם זה לא קאי על חיוב הפרשה רק על לפ"ע. דאף במקרה דרשב"ג שייך לפ"ע כיון שמניח ליטול פירותיו ולאכלם, אף שאינו נותן בידיים כמבואר במל"מ פ"א מכלאים ה"ו, וכ"כ הגר"א שם. או"ח תמ"ג א"א או"ה ע"י"ש, וע"כ קאי טעמיה דרשב"ג דהלעיטהו לרשע וימות, דמה"ט לח' נותן מכשול וכנ"ל, ומה דלא אסרינן בשני המקרים משום חיוב הפרשה, י"ל דכיון שאינו ודאי שיכשל, ליכא חיוב הפרשה מספק. ורק בוודאי נתייבנו להפריש, וכן מסתבר, ואכמ"ל.

[ולפני"ז יש להסתפק במאי פליגי רבנן אדרשב"ג, אם על טעמא דהלעיטהו פליגי, וס"ל דיש כאן לפ"ע, או דפליגי בחיוב הפרשה וס"ל דאיתיה אף בספק, ועכ"פ קי"ל כרשב"ג בזה].

ובשו"ת מהר"ל דיסקין [קו"א אות קמ"ד קמ"ה] כתב להוכיח דא"צ להפסיד מממונו או לשנות תק"ח היכא שאם לא יעשה כן יכפוהו להכשיל את חברו בעבירה. מהא דכתובות [ג' ע"ב] דפריך ולדרוש להו דאונס שרי, אף שמ"מ מכשילות בזה את ההגמון שאונסם, א"צ מה"ט לבטל התק"ח דיום הרביעי, ולכא"ו הוא ג"כ מהטעם הנ"ל, דכיון שמצ"ע התק"ח אין בה מכשול לאדם, ורק ההגמון קובע שמי שיקיים התק"ח תבעו להגמון תחילה, א"כ איהו דאכשיל אנפשיה ולא אנו הכשלנוהו, וכמ"כ אם כופין אותו שאם לא יתן ממונו יאנסוהו, א"צ ליתן ממונו, כיון שאי נתינת ממון אינה מכשילה, ורק האנס קבע כן, ואיהו דאכשיל אנפשיה, וכמ"כ פשוט שאם יאמר ראובן לשמעון אם לא תתן לי את ביתך אלך ואעשה עבירה, דאין שמעון מכשילו בזה שאינו נותן לו, ואיהו דאכשיל אנפשיה.

ויעויין במנחת שלמה [ס"א סי' ז'] שיישב עפ"י סברא זו, קושיית האחרונים איך שרי לכל תובע להשביע את הנתבע בב"ד, כשיועד התובע שהאמת עמו. והרי מכשילו בשבועת שקר, ואמנם בתוס' בסנהדרין [ס"ג ע"ב ד"ה אסור] ובכ"מ מבואר שאם עכו"ם מוזהר על שבועה בשם ע"ז,

לפני עור באיסור דרבנן

הרב מנחם גרפל

בשורת פני יהושע חו"מ סי' ט' כתב דהמשכיל חבירו באיסור דרבנן עובר מן התורה באיסור דלפני"ע דהתורה אמרה סתם שלא להכשיל אדם וכיון שחז"ל אסרו דבר זה אי"כ אם מכשיל בדבר זה עובר הלאו של תורה שמצותה שלא להכשיל אדם ואע"פ שהאיסור עצמו אינו מן התורה מ"מ עבר על לפני"ע מן התורה. וכ"כ במנחת חינוך מצ' רל"ב דלא גרע מכשול זה מעצה שאינה הוגנת במילי דעלמא דעובר בה מדאורייתא משום לפני"ע.

אמנם דעת הרבה ראשונים ופוסקים אינו כן, וכדמבואר בשו"ע י"ד סי' ק"ס ס"א ברמ"א שכתב דהא דהלוה עובר איסור רבית דוקא ברבית דאורייתא אבל ברבית דרבנן אינו עובר אלא משום לפני"ע וגו', ואם כדברי הפני"ה הנ"ל דעובר מדאורייתא אינו קולא אלא חומרא שעובר אלפני"ע מדאורייתא ולשון הרמ"א אינו סובל את זה. וכן מפורש בחי"ה ר"ן בע"ז כ"ז ב' דבאיסור דרבנן "עבר משום לפני"ע מדרבנן". וכ"מ בשורת הר"ן סי' ע"ג ע"ש. ובשו"ת הרשב"א סי' תתקלח כתב דיש בזה איסורא זוטא ושבועה חלה עליה ומשמע שם דזה יותר קל משאר איסור דרבנן. (והפני"ה הנ"ל תמה לעיון). ובשו"ת הרדב"ז ח"ה סי' אלף תקע"ט בתירוץ אחד כתב דלכמה ראשונים אין כלל איסור לפני"ע באיסור דרבנן ע"ש, וכן משמע בחי' הרמב"ן בע"ז כ"ב א' ע"ש. ומעתה צריך ביאור למה באמת אין בזה איסור לפני"ע מן התורה וכקושיית הפני"ה הנ"ל.

ואפשר לבאר ע"פ מש מן החזו"א ז"ל י"ד סי' ס"ב סק"ז שהקשה מנלן דישראל בב"נ מוזהר על לפני"ע, ועוד הק' דלילמא נקרא נותן מכשול רק כשחבירו שוגג אבל כשהוא מזיד מנ"ל דמקרי מכשיל. (ור"ל דפשטיה דקרא דנותן מכשול לפני עור אף אם נפרש דמייירי בעור בדעת מ"מ הלא הוא עור ואינו מכיר במכשול משאי"כ במזיד ואיהו דאיכא אנפשיה). וע"ז כתב מרן ז"ל "ואם נפרש דהאיסור הוא שגורם עשיית תועבה ותקלה בעולם ניחא, ולפ"ז גם פשטיה דקרא משום שגורם הכאת אדם שהוא ענין רע לפני"ה עכ"ל. ונר' ביאור דבריו ז"ל דאין זה איסור בין אדם לחבירו שלא יתן מכשול לחבירו, דאי"כ בנכרי או במזיד היה מותר, אלא הוא איסור בין אדם למקום שאסור ליתן המכשול מפני שהוא ענין רע לפני"ה שיעשה על ידו תועבה ותקלה בעולם, ולכן אף בנכרי אסור דגם כשנכרי עובר על איסור הוא תועבה וענין רע בעולם.

ועי' בסה"מ לרמב"ם ל"ח רצ"ט ז"ל וז"ל היא שהזהירונו מהכשיל קצתינו את קצתינו בעצה והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר הוא נפתה בו ובאה האזהרה מלרמותו ומהכשילו אבל תיישרהו אל הדבר שתחשוב שהוא טוב וישר, וכו', ול' ספרא לפני סומא בדבר, היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. ולאו זה אמרו שהוא כולל ג"כ מי שיעזר על עבירה או יסבב אותה כי הוא יביא האיש ההוא שעושה תאוותו עין שכלו וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים בעבירתו או יכין לו סבת העבירה עכ"ל. והנה בחלק הראשון דייק לומר שיכשיל קצתינו את קצתינו, משמע דנכרי הנוטל ממך עצה מותר להכשילו, וכן משמע דדוקא לפני הסומא בדבר אסור אבל אם חבירו יודע שאין זה עצה הוגנת ואע"פ רצונו לעשותה אין איסור לסייע לו כל זמן שאינו עבירה, אבל בחלק השני דמייירי בעבירה משמע דאף במזיד מחמת תאוה חשיב עור, וק"ל דאף לנכרי יש איסור נתינת מכשול, ונראה מכאן דלאו דלפני"ע כולל ב' ענינים, הא' הוא ענין שבין אדם לחבירו שלא להכשיל הסומא בדבר ע"י עצה שאינה הוגנת וזה אפילו במילי דעלמא, וחלק זה הוא דוקא בישראל ודוקא בסומא בדבר, אבל החלק הב' הוא שאסר לנו לסייע ולגרום לעשיית עבירה שהיא תקלה ותועבה בעולם ואע"פ שהאדם עובר בדעת ובזדון ואפילו הוא נכרי מ"מ אסור מפני התועבה שנגרם על ידו.

ולפ"ז י"ל דדוקא עבירה דאורייתא מיקרי תקלה ותועבה וענין רע אבל איסור דרבנן אינו בכלל תועבה דאורייתא, וה"מ שהעובר יודע מהאיסור ועובר בזדון (דבזה אין חוששין לחלק דבין אדם לחבירו דאם אינו מרחם על עצמו אין אנו מצווין לרחם עליו וכמ"ש בברכות ל"ג כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו), אבל אם אינו יודע או שבא ליטול עצה ממך אם לעבור או לא, בודאי הוא איסור לפני"ע דאורייתא להכשילו באיסור דרבנן דזה נכלל בחלק הראשון דמכשיל סומא בדבר ואפילו במילי דעלמא אסור וכ"ש בהפסד נצחי דמצוה ועבירה מדרבנן. ולכך ס"ל להרמב"ן דלא עבר על איסור לפני"ע כלל כשמכשיל הכותי במלאכה בחוה"מ חשיב כמזיד, וכן שאר הראשונים הנ"ל מיושבים לפ"ז, וכן מ"ש הרמ"א דהלוה עובר על איסור לפני"ע מדרבנן כיון שגורם תועבה מדרבנן י"ל דמילתא דפסיקא נקט ולומר דתמיד עובר ע"ז לכה"פ, אבל אה"נ אם המלוה שוגג בדבר הלוה יעבור דלפני"ע מה"ת.

בגדרי איסור לפני עור

הרב יעקב פויכטוונגר

הנה באיסור לפני עור מצאנו ב' אופנים של איסור:

(א) הנותן מכשול גשמי לפני חבירו כגון המשיא עצה שאינה הוגנת.

(ב) הנותן מכשול של איסור כגון, המושיט כוס יין לנזיר וכדו'.

ועיוניו בספרא (בפר' קדושים פ"ב) שמדבר על ב' האופנים והדבר מפורש יותר ברמב"ם בספר המצוות מצוה רצ"ט.

וברמב"ם כתב, דפשטיה דקרא במשיא עצה שאינה הוגנת ורק שנכלל בזה גם להכשיל האיסורים.

וידוע מה שדנו בזה האחרונים (והגר"ש כהנמן זצ"ל האריך בזה - הובא בעבודת מתנה על מסכת ע"ז), דאין זה רק שיש כמה אופנים של מכשולות אלא הו"ב דינים נפרדים הנכללים באותו איסור של לפני"ע והו"ב גדרים חלוקים.

והוסיף הרב מפוניבז' זצ"ל, דגדר דלפני"ע באיסורים הוא שהמכשיל שותף לאיסור של הנכשל ואינו כלפני"ע דמשיא עצה שאינה הוגנת.

ונראה להעיר בזה כמה הערות.

(א) הרב מפוניבז' זצ"ל כתב לבאר עפי"ד הנ"ל את דברי האמונת שמואל בביתאור הט"ז (ב"ור"ד סי' ס"ב סק"א) ותוכ"ד, שמוותר להכשיל גוי באבמה"ח של בהמה טמאה אם לישראל אינה בכלל אבמה"ח כיון דל"ש לישראל שותפות באיסור כזה כיון דלישראל אין איסור אבמה"ח אלא בבע"ח טהורים. והא דלא הוה בכלל מכשיל גשמי פי' הרב מפוניבז', שאין לפני"ע של מכשול גשמי בבן נח ורק הלפני"ע דאיסור שייך בו. וע"ש מש"כ בזה בדברי החינוך, אמנם י"ל באופ"א, דכיון שלפני"ע דאיסורים אינו הלפני"ע הפשוט אי"כ כשל"ש בזה לפני"ע מצד השותפות באיסור שוב אי"ז בכלל לפני"ע כיון דהכשלה באיסור אינה בכלל הכשלה גשמית.

(ב) הנה יש להבין דלכאור' הכשלה באיסור היא מכשול ככל המכשולים ולמה פירש הרמב"ם דפשטיה דקרא אינו במכשול של איסור, ויתכן לפרש בע"ה ב' דרכים:

א. שבהכשלה באיסור המוכשל אינו עוור עוור גמור דהנה אסור לפני"ע הוא אפי' אם המוכשל מזיד וא"כ אינו עוור, ורק דפירש הרמב"ם (בפ"ב מהלכות רוצח ה"ד) "שהוא עוור ואינו רואה דרך האמת מפני תאוות ליבו" וא"כ י"ל דלכך פירש הרמב"ם דפשטיה דקרא לא איירי בכה"ג כיון דלא הוה עוור גמור.

ב. ועו"ל דהחיסרון בלפני"ע של איסורים הוא דלא הוה מכשול גשמי ולכן חסר במכשול ואין החיסרון ב"לפני עור" אלא ב"יתן מכשול".

ונפק"מ ב' ב' הצדדים כשהנכשל שוגג דאז הוא עוור גמור אך אם מכשול הוה רק מכשול גשמי אי"כ כה"ג הוה רק בכלל לפני"ע דאיסורים. (ויש בזה נפק"מ לדינא ואכמ"ל)

ועכ"פ לפי"ז מסתבר מאד דכשנתחדש לפני"ע באיסורים הוה רק לפי הכללים של לפני"ע דאיסורים ול"ש כלל למכשול גשמי. (וכמשנ"ת בסוף ההערה הקודמת) כיון דהוה לפני"ע מיוחד לגמרי.

(ג) ובעיק"ד הרב מפוניבז' דהוה שותפות בכל איסור ואיסור שבתורה. נראה להוכיח כן מדברי הרמב"ם בסהמ"צ (שורש י') והריטב"א בקידושין (דף ל"ב ע"א) דלפני"ע הוה לאו שבכללות.

מפורש להדיא דאין בלפני"ע רק איסור אחד עם כמה אופנים של מכשולות אלא יש בלפני"ע כמה דינים והוה לאו שבכללות.

(ד) ובגמ' בקידושין גבי רבה בר"ה שקרע שיראי בפני בנו כדי לבדוק אם ירתח מק' הגמ': "ודלמא רתח וקעבר אלפני"ע וכו' ומת' הגמ': "דמחיל ליה ליקריה".

וכתב הריטב"א: "ק"ל דהא מ"מ לא ידע בריה דמחיל ליה ליקריה והוה כמי שעלה בידו בשר כבש ונתכוין להעלות בשר חזיר שצריך כפרה... ואפשר דבלאו דלפני"ע כו' כיון שהוא לאו כולל לא מחמירין כולי האי ושרינן בהכי כדי לנסותו ולהדריכו בדרך ישרה".

והיינו, דבלפני"ע מקילים ולכן מתירים כשהאיסור שמכשילים בו הוא איסור קל כנתכוון לאכול וכו'. וצ"ב מאד, דמאי נפק"מ אם האיסור קל או כבד סו"ס הוה "מכשול" והוה לאו דלפני"ע ומה לנו אם המכשול גדול או קטן.

ולפיה"ד הנ"ל, דגדר האיסור של הכשלה באיסורים הוא דהוה שותפות באיסור של הנכשל אי"כ א"ש דחומרת הלפני"ע תלויה בחומרי האיסור של הנכשל ולכך הקילו כשהאיסור של הנכשל הוא איסור קל.

הננו שמחים להודיע לציבור לומדי התורה

על פתיחת שיעור חדש

בהלכות מצויות

שימסר מפי הרה"ג ר' יוסף חיים שיצ'יגל שליט"א

הידוע בשיעוריו המרתקים

עם פסקי מרן הגר"ח שליט"א

השיעור מתקיים ביום ה' בשעה 10:00 בערב בביה"כ "אהדות ישראל" רח' אבני נזר

ציבור לומדי התורה מוזמן לכבודה של תורה

גדר מכשול

עיקר האיסור במכשיל בעבירה נת' בע"ז: שלא יושיט כוס יין לנזיר וכו', וה"ה שאר איסורים כדכ' הראשונים שם. אמנם בכלל האיסור יצירת מצב של אפשרות לעבירה כדאי בב"מ עה: המלוה את חברו שלא בעדים עובר בלפנ"ע, ודייק מזה הח"ח (בפתיחה) דבכלל האיסור הכנת סיבת העבירה. ובתורה לשמה (תז) למד מכאן שאסור לנסות את חברו, עיי"ש.

ולכאור יש להוכיח כן שאסור גם כשאינו נותן חפצא דאיסורא מב"מ ה: שבמסירת בהמה לרועה שגוזל משדות אחרים הוי לפנ"ע, אע"פ שע"י הבהמה רק נוצר מצב שעומד לגזול. אמנם הריטב"א שם כ' דאיסורו מצד מסייע וקרא אסמכתא. ובמנחת שלמה (ח"א להב ע"ש לענין נסיעה עם נהג שלא הבדיל) ביאר דבריו דאין לפנ"ע מכיון שהבהמה היא חפצא של היתר.

וכן במו"ק יז. לפני עור וכו' במכה בנו גדול הכתוב מדבר. והיינו דאף שאין הכרח שהבן יכשל, אבל האיסור הוא בהכנת המצב שיוכל לבא לידי חטא, [ועיי' להלן בענין סתפק אם יכשל].

והקה"י (ח"ב ז') הוכיח מכאן לאסור קניית תוצרת של מחללי שבת, דהוי איסור דאורייתא משום לפנ"ע דפשוט שהאיסור "לאו דוקא במציא לו חפץ לעשות עבירה, אלא כל שעושה מעשה המעורר אצל חברו הרצון וההסכמה לעשות עבירה". כשם שהמכה לבנו עובר משום שבהכאה מעורר אצל הבן הרצון לעבור על כיבוד אב. ובכה"ג כל הקונה מהמחלל שבת מסבב לו הרצון להמשיך עבודתו בעתיד, עיי"ש דכ"ד החזו"א. ועיי' מנח"י ח"ג עט.

ויתכן דלזה רמז הרמב"ם בסה"מ רצט שכפל לשונו - "ולאו זה כולל ג"כ מי שיעזור על עבירה או יסבב אותה". דאיכא ב' ענינים, עזרה ע"י הושתת חפץ איסור, והכנת סיבה לעבירה.

כשספק אם יכשל בו

רש"י בע"ז כ' לא יושיט אדם כוס יין לנזיר - שמא יבא לשתותו. ומבואר דהאיסור אף כשהוא ספק. וכ"כ בתוס' רבינו אלחנן שיש לי לחוש דשמא רוצה לאוכלו. אך התוס' כ' דמסתמא למישהי קא בעי ליה, ומשמע דבספק השקול לא עבר.

ודעת הריטב"א דהאיסור דוקא כשודאי יעבור, שכ' בע"ז טו: (ד"ה מי) "אין לאו דלפנ"ע אלא כשנותנו למי שיעשה בו עבירה ודאי. ורבנן אסרו אפילו סתמו היכא שיש רגלים לדבר לחוש שיעשה בו שיעבור בו זה עבירה". ועיי' מהר"ם שיק מ"ש בד' הריטב"א [ויל"ע ממ"ש הריטב"א בב"מ ה: דסתמא עביד איסורא, ולא כ' ודאין]. וכן ל' רש"י ברי"ף "אם בא לשתותו", ז"א דהאיסור כשודאי יכשל, והביאוהו האו"ז והנמוק"י ודקדקו דמיקל אף ממ"ש התוס' דבסתם ג"כ אסור. עיי"ש בנימוק".

עיי' ט"ז קנא, דכשספק אם לוקח לעבירה אזלינן לקולא. והמקור מים חיים (שם עה"ג) חולק דדוקא כשיש רוב אבל בספק השקול אזלינן לחומרא.

ובמלוה שלא בעדים חזינן לכאור דגם בספק השקול עובר, ועיי' רש"י מו"ק יז. לגבי מכה בנו "דכיון שגדול הוא שומע מבטע באביו והו"ל איהו מכשילו". ועיי' קידושין לב. ודלמא רתח וקעבר בלפנ"ע ומשמע בפשטות דדוקא אם רתח. ובצ"א (ח"ד ה פ"ג) ביאר דבכל אלו יש טעמים מיוחדים ושאינו משאר ספק, עיי"ש.

כשהבירו לא נכשל בזה

היד מלאכי (ספז) מסתפק כשהנזיר לא שתה היין, אם המושיט עבר, והכריע מסברא דאנתינה הקפידה התורה והרי נתן, וראייתו ממכה בנו גדול דמיד כשמכה עובר, עיי"ש. אך דעת הפרי יצחק (ח"ב מט) דעובר רק כשחברו נכשל, וביאר דמה דקפיד קרא אנתינה הוא מצד הספק שמא יכשל בו והוי ככל ספיקא דאורייתא לחומרא, אבל כשלבסוף לא נכשל אין לפנ"ע, ולכן גם אסור להכות לבנו משום לפנ"ע, מצד ספ"ד שמא יבא להכותו. ועיי' שד"ח (ח"ב עמ' 106).

וכ"כ החזו"א הל' ע"ז סב אות כה דאין לפנ"ע במחשבה לחוד וה"ז כמדליק את הגדיש ובא אחר וכבהו. ומיהו אי שתה מקרי עבירה בתחילה ואפי' מת הנותן קודם ששתה. כמדליק גדיש ומת דגובין מנכסיו. ועיי' קה"י ע"ז ס"ג (ב) שהוכיח בד' התוס' והר"ן דאינו עובר אא"כ נכשל בו.

ולכאור תלוי בפלוג' הראשונים הנ"ל אם בספק עובר, ובאמת דאף בפשטיה דקרא יש להסתפק אם עובר בנתינת המכשול לבד. ובביאור הרי"ף לרס"ג (ל"ת נה) כ' דנחלקו בזה הראשונים, דהרס"ג והרמב"ם והחינוך הגדירו את האיסור "שלא להכשיל", ומשמע שכל זמן שלא נכשל אינו עובר. אבל הבה"ג וסיעתו כ' שהאזהרה על נתינת המכשול, והיינו שהאיסור בנתינה. עיי"ש (ח"ב 110-104). ויש לה"ר ממ"ש החינוך דאין לוקין על לפנ"ע כיון דהוי לאו שאין בו מעשה, ולפ"ז אין לאו במעשה הנתינה.

בין אדם לחברו או למקום

בקו"ש פסחים (אות צה) ביאר מה דלפנ"ע מוזהר גם על גוי אף דלא מצינו כן בשאר איסורים, משום "שקפידת התורה היתה שלא יעשה איסור ע"י ישראל", ולכן חלוק מכשיל מעצה רעה שאינה נוהגת בגוי ככל הדינים שבין אדם לחברו. כלומר דלפנ"ע של הכשלה בעבירה הוא בין אדם למקום.

וכ"מ בחזו"א יו"ד (סב, ז), שכ' בטעם דנקרא מכשיל אף כשחברו מזיד, משום "דהאיסור הוא שגורם עשיית תועבה ותקלה בעולם". ולכן מוזהר גם על גוי. וכן הכריע האג"מ (יו"ד ח"א ג) שהוא בי"א למקום "שאסור לעשות מכשול דחטא בעולם". אך כ' דתוס' בב"מ י: סברי שיש בלפנ"ע גם גדר בין אדם לחברו.

הנפק"מ אם הוא בי"א לחברו או למקום:

- המכשיל באיסור דרבנן אם עובר מה"ת, דאם הוא בי"א למקום גם הלפנ"ע מדרבנן, אבל מצד בי"א לחברו שייך שיעבור מה"ת, [כד' שו"ת פנ"י והמהר"ם שיק (מצוה רלג) דלא גרע מעצה שאינה הוגנת] וכ"כ באג"מ שם דמה"ט בריבית דרבנן אין איסור דאורייתא [כה"ק האחיזו"ר ח"ג סה"ט].

- כשלא נכשל, דמצד חברו לא עשה כלום. [כמ"ש החזו"א ממזיק].

- האונס את חברו לעבירה, דחברו מותר לכתחילה לעבור שלא יהרג, ומצד בי"א לחברו ליכא כיון שלא נכשל, אבל מצד בי"א למקום עובר דמ"מ נעשתה עבירה בעולם, כ"כ האג"מ שם.

- בדברות משה יבמות (פ"א הע' טד) נסתפק אם מותר להאכיל מאכל שלדעתו מותר למי שסובר שאסור. וכ' דתליא בהנ"ל דאם הוא בי"א למקום, מותר לדעתו לא נעשית עבירה בעולם, אבל אם הוא מדינים שבי"א לחברו יש לאסור כיון שגורם לחברו לעבור איסור לדעתו.

- וכן להיפך לענין האכלת דבר האסור לדעתו למי שסובר שמותר, דכ' בזה הכת"ס (יו"ד עז ד"ה ונחזור) דאסור. ולכאור זה דוקא אם האיסור מצד בי"א למקום.

- המהרי"ל דיסקין (קונ"א סי' ה אות קמה) דן כשאנסוהו בממון להכשיל את חברו בעבירה, אם צריך להפסיד ממון. ולכאור תליא בהנ"ל דהא בדינים שבי"א לחברו א"צ להפסיד ממון.

- ועוד פשוט דנפק"מ אם בעי מחילת חברו ואם מעכבת את כפרת יוה"כ עד שירצה.

לפני עור מויד

האחיזו"ר (ח"ג סה"ט) ביאר דחלוק מכשול ועצה רעה ממכשיל בעבירה, דמכשול הוא רק כשהנכשל שוגג משא"כ בעבירה דהוא דין מיוחד בלפנ"ע דאיסורים שגם כשנכשל במזיד עובר. ובאמת צ"ב היאך חשבינן את הרוצה לחטוא כעור. וכבר השיב ע"ז הרמב"ם בפיה"מ שביעית (ה,ו) וז"ל אמר ה' ולפני עור לא תתן מכשול, הכוונה בזה שמי שעוורה אותו התאוה והדעות הרעות, אל תעזרהו על עורונו ותוסיף להטעותו. וכן בהל' רוצח (יב"ד) "שהוא עור ואינו רואה דרך אמת מפני תאות לבו".

החזו"א (יו"ד סב, ז) כ' דנקרא מכשיל אף כשחברו מזיד, משום "דהאיסור הוא שגורם עשיית תועבה ותקלה בעולם".

והקה"י (ע"ג ג) דק' מל' החינוך שכ' וזה הלאו כולל מי שיעזור עוברי עבירה שהוא מביא אותו שיתפתה בזולת זה פעמים אחרים עוד. דקמ"ל דבמזיד אמנם ל"ח עור אבל כיון שע"ז יבא לחטוא גם להבא, בזה אין החוטא מכיר ושפיר נקרא עור.

קודם זמן האיסור

בתורת זרעים דקדק משביעית פ"ה מ"ו בכלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית, דדוקא בשביעית אבל קודם שביעית מותר. דקודם הזמן אין איסור מסייע, [דחשיב לפנ"ע רק כאשר בשעת הנתינה הוי מכשול]. ועיי' חזו"א (יו"ד סב, יד) בטעם דלא נאסר לפני דלפני (ע"ז יד) "כיון שבמעשיו עדיין אין המכשול מזומן".

אך במנחת שלמה (ח"א מד, ג) צידד לאסור למכור חמץ קודם פסח למי שחשוד לאכול בפסח, [וכן לתת יין למי שקיבל נזירות למחר]. וראייתו מהא דאין מוסרין דמי שביעית לע"ה מפני שיאכלם אחר זמן הביעור עיי"ש. [וע"ע במנח"ש ח"ב צ"ה] ולכאור כך מבואר בגמ' בע"ז כב. דמשום לפנ"ע אסור למכור שדה לכותי מפני שיעבוד בו בחוה"מ. ועיי' משנת ר' אהרן ח"א ג.

ונפק"מ בזה לענין נתינת ומכירת מאכל למי שאינו מברך שכ' רבינו יונה בברכות (מב:) בשם ר"א "שאין ראוי לתת לאכול אלא למי שיודע בו שיברך", והכריע דמותר כיון שנותן בתורת צדקה, ועיי' ב"ב באו"ח קסט שתמה ע"ז. והב"ח פי' דאיה"ו שאם נותן כדי לאכול מיד עובר בלפנ"ע, אבל כשנותן לו לאכול אחר"ז בשעה שנותן אינו עובר כלום אלא מקיים צדקה, עיי"ש והביאו המג"א (ו) דאם אח"כ לא יברך מה עלינו לעשות. ועיי' שרידי אש יו"ד ט.

הוראה שלא כדת לבן נח

הרב שלום רוברג

כ' רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (ש"ג אות נב) "ולפני עור לא תתן מכשול, הוזהרנו בזה שלא להורות את בני ישראל אשר לא כדת ולא כהלכה, ואמרו רז"ל 'הווי מתונים בדין' ונמארי לב להבין ולהורות לא יצילו את נפשם מתת מכשול לפני עור, יעו"ש עוד.

וצ"ע בזה, שהרי בלאו של לפני עור ישנם ב' חלקים, הא' לא להכשיל את חבירו בעבירה, וזה כולל גם בני נח, וכמ"ש בגמ' ע"ז: מנין שלא ישיט אדם כוס של יין לניזיר ואבר מן החי לב"נ ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול. והב' שלא להכשילו בעצה שאינה הוגנת לו, וזה רק בישראל, וכמו שכ' החינוך (רלב) "לא להכשיל בני" לתת להם עצה רעה". [ובאמת כבר תמה המנ"ח (באות א' שם) דמכיון שהלאו קאי גם על ב"נ היאך נפריד בין הדבקים, עי"ש].

והנה החלק הראשון כ' רבינו יונה (שם אות פא) "וכן הוזהרנו בזה שלא לזמן כל מכשול עוון לישראל וגם לא לאינו ישראל, שלא יתן כוס יין לניזיר ואבמה"ח לב"נ", והחלק השני כ' ג"כ (באות נג) "עוד הוזהרנו מן המקרא הזה להשיא עצה הוגנת לאשר יועץ מבני עמנו".

ומעתה צ"ע במ"ש באות נב שהבאנו בראשית הדברים, שלא להכשיל את בני" בהוראה מוטעית, והרי הוא דין של **מכשול בעבירה**, דע"י הוראתו שלא כדת נכשל השואל באיסור, ובהרי נכללו גם בני נח שאסור להכשילם בעבירה וכנ"ל, וא"כ אמאי כתב רבינו יונה שלא להורות את בני ישראל, וצ"ע.

בהערה זו נתעוררתי בעקבות שיעור ששמעתי בפר' קדושים מהגאון ר' יעקב לב צ"ל, והי"ר שיהא לע"נ הטרהרה.

האיסור לפני"ע כשהעובר הוא אנוס, ובמכשיל את עצמו

הרב יוסף רובינר

בש"ת חלקת יואב (ח"א סי' א') מסיק דבקטן שעבר על איסור שיש בו הנאה כגון מאכלות אסורות, אף דמעשה קטן לא נחשב לעבירה לענין שאר לאוין, אבל כיון שנהנה נחשב הנאתו למעשה, והי"ל כמעשה עבירה, ורק שאין עליו שום חיוב ועונש, והוא פטור לגמרי, משום דקטן הו"ל כאנוס, ואונס דחמנא פטריה, אבל מ"מ נחשב כמעשה מעשה של עבירה.

והקשה החלקת יואב על עצמו, דא"כ למה צריך קרא מיוחד ד"לא תאכילום" ללמד דהמאכל נבילה ודם לקטן עובר באיסור, הרי לפי מה שחידשונו בדמאכלות אסורות נחשב הנאתו לקטן כמעשה עבירה, תיפק ליה משום שהמאכליו עובר משום לפני עור לא תתן מכשול כיון שעל ידו נעשתה מעשה עבירה, ואי"ל הדקטן אינו נענש על העבירה, אבל מ"מ הרי הכשילו הגדול במעשה עבירה.

ומתוך החלק"י דלא שייך לפני עור רק אם ע"י מעשיו היה מכשול, וא"כ כיון שהקטן אינו אחראי על מעשיו והי"ל אנוס גמור, לא נקרא מכשול לגביה, ואף נחשב למעשה עבירה, מ"מ כיון דלא הוה מכשול לקטן לא שייך בזה איסור לפני עור.

והנה בקונטרס בדיני אונס (כסוף כרך א') דן החלקת יואב בענין מכניס עצמו לאונס, אם נקרא אנוס ופטור, או דלא מקרי אנוס וחייב, וכתב שם בחלקת יואב שאם נתחרט אחר שהכניס עצמו למצב שיהיה אנוס ולא רצה לעבור העבירה, נראה דפטור אף שהכניס את עצמו לאונס. כיון דלמעשה בשעת מעשה העבירה היה אנוס, ואונס דחמנא פטריה, אי אפשר לחייבו על עבירה זו. ומוסיף החלקת יואב שם חידוש גדול, והוא, דאף שאמרנו שעל העבירה עצמה נחשב אנוס אף בהכניס את עצמו לאונס, ולכן פטור על העבירה, מ"מ עובר בזה על איסור תורה דלפני עור לא תתן מכשול, דמה לי מכשיל אחרים מה לי מכשיל את עצמו.

ולאורה דבריו תמוהין, דנראין כסותרין אלו את אלו, (מלבד חידושו שאפשר לעבור על לפני עור כשמכשיל עצמו בעבירה, וצ"ע למה בכל עבירה שאדם עובר אינו עובר ג"כ על לאו דלפני"ע כיון שהכשיל עצמו בעבירה), דגבי קטן כתב דאף דמצד העבירה עצמה נחשב עבירת הקטן לעבירה, מ"מ כיון שהעובר, דהיינו הקטן הוא אנוס, לית ליה להנותן לו לאו לפני עור, כיון דליכא מכשול להעובר, כיון שהוא אנוס, וגבי מכניס עצמו לאונס כתב ממש להיפך, דאף דמצד האיסור אינו חייב כיון שבשעת העבירה הוא אנוס, אף שהוא עצמו מכניס עצמו לאונס, אבל לענין לפני"ע קעבר על איסור תורה דלפני"ע כיון שהכשיל עצמו בעבירה, וקשה דמה נשתנה הא מהא, הא גם התם הרי פטור מחמת אונס, ואין כאן מכשול, ולמה יעבור על לפני עור לא תתן מכשול, וצ"ע.

ואף שיש חילוק בין השנים, דבקטן גם בשעה שהגדול נתן לו האיסור, כבר היה הקטן במצב של אנוס, משא"כ במכניס עצמו לאונס שבשעת מעשה ההכשלה עדיין אינו אנוס, ולאו דלפני עור הרי חייב על מעשה ההכשלה, והעבירה הוא רק המחייב שמעשה ההכשלה יהיה איסור, מ"מ לית ביה בזה לחלק, כיון שכתב החלקת יואב להדיא דטעמא דבקטן אין כאן לאו דלפני"ע הוא משום דכיון דמשהקטן עושה העבירה נקרא אנוס אין כאן מכשול, **שהרי אנוס דחמנא פטריה**, וא"כ ה"נ גבי מכניס עצמו לאונס, מה לי מה שבשעה שהכניס עצמו עדיין לא היה אנוס, מ"מ בשעה שעשה את מעשה העבירה היה אנוס, ולכן פסק החלק"י שפטור על מעשה העבירה, דאנוס דחמנא פטריה, א"כ שוב ליכא מכשול, ולמה יעבור באיסור תורה דלפני עור לא תתן מכשול, ומצדו ליישב דבריו, (אם לא דנימא שחזר בו מתחילת הספר לסופו).

עלון השבוע נתרם ע"י
**החפץ בעילום
שמו
לזכות כל בני ביתו**

**נושאי הפרשיות
הקרובות**

אמור - ספירת העומר
בהר בחוקותי - לא תרדה בפרך
במדבר - שבט לוי
נשא [שבועות] - מצות ת"ת

ד"ת להג"ל [יתקבלו רק עד 700 מילים]
אפשר להניח בתיבה שבפתח אוצה"ס בית יוסף רח"ש ד"ח.
או לשלוח בדוא"ל הג"ל.
אין המערכת אחראית להחזיר ד"ת או דיסקים שנשלחים למערכת.

הערות והארות
לחידו"ת שבגליון

ניתן לשלוח לדוא"ל:
gal200@neto.bezeqint.net
או בתיבת "עומקא דפרשה".
המערכת מתיחסת
לתגובות רק תחת שם מלא.

(בפרסום התגובה אפשר
להשתמש בר"ת).

לקביעת חברותא

9141217

24 שעות ביממה

דרושים לחברותא

מקום הלימוד	זמן	נושא
ברכפלד (גמיש)	7:00-8:00	גמרא עיון
ברכפלד	6:45-7:45	גמרא מפעל הש"ס
ברכפלד	9:00-10:00	פתוח
גמיש	9:00-12:00	דף יומי
חניכי הישיבות אוה"ח 25	12:00-13:00	דף יומי
גמיש	10:00-1:00	הלכה או"ח
גמיש	9:00-1:00	איסור והיתר <small>(ממעונין אולי ליצור מסגרת לפי הספק עם מבחנים)</small>
ביהכ"נ שיח יצחק	9:00-1:00	מסכת חלה
אזור הגבעה הדרומית	9:00-1:00	קידושין עיון
חניכי הישיבות נתי"מ 77	7:00-8:00	עיון
ברכפלד	7:00-8:00	עיון
בישיבה	9:00-1:00	לימוד עם בחור - עיון דוחף - בתשלום - להשאיר פרטים מלאים
חניכי הישיבות אוה"ח	9:00-1:00	איסור והיתר
פתוח	9:00-12:00	דף יומי
שיח יצחק	9:00-1:00	זבחים
ברכפלד או ק"ס	9:00-1:00	אפשרות להצטרפות לכולל
חניכי הישיבות אוה"ח	9:00-1:00	גמרא בקיאות
		הלכות נדה
זכרון משה	4:00-7:00	גמרא
עדיף חפציבה	4:00-7:00	הלכה
תברון שד"ח	4:00-7:00	בקיאות
אזור זכרון משה	4:00-7:00	דף יומי
אזור ביה"כ המרכזי	8:30-10:00	גמרא - כעמ' ליום
אזור היכל יצחק	10:00-11:00	נדרים - עיון
אזור היכל יצחק	9:00-1:00	עמ' ליום
ר' עקיבא ברכפלד	8:30-10:00	דף יומי
אזור המרכזי	9:00-10:30	דף יומי
אזור קמ"ח	10:00-11:00	עדיף אלו מציאות